

Motion till riksdagen 2020/21:3430

av **Tina Acketoft m.fl. (L)**

Liberal politik för färre och enklare regler

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att nödvändiga regler ska följas upp så enkelt och automatiserat som möjligt och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en uppföljning av myndigheternas genomförande av förordningen (2018:1264) om digitalt inhämtande av uppgifter från företag och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att medarbetare i myndigheter och förvaltningar ska ges möjligheter att utmana onödiga regler och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att statliga utredningar genom kommittéförordningen ska ges ett tydligt regelförenklingsuppdrag och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

I en tid då samhällsstrukturer förändras, näringslivet omvandlas och ny teknik introduceras uppstår det ett byråkratiskt tryck på att införa nya och fler regler. Naturligtvis finns det många situationer när offentlig reglering är önskvärd eller rentav nödvändig. Den enskildes säkerhet, skyddet för miljön eller upprätthållandet av en fri konkurrens är några av de intressen som kan motivera reglering. Men alltför ofta utformas regelverken utan hänsyn till följderna för privatpersoner eller företag, och alltför ofta lever föråldrade regler kvar långt efter att de upphört att fylla något syfte.

Regler behöver vara välmotiverade och få. Om reglerna inte är välmotiverade, undergräver det samhällsmoralen och människors vilja att följa reglerna.

Den långsiktiga trenden går åt fel håll. Tillväxtverket har ett pågående regeringsuppdrag att årligen följa hur företagens administrativa kostnader till följd av regler utvecklas. Även om det under 2019 kunde noteras en viss minskning av de samlade regelkostnaderna har dessa kostnader totalt sett sedan 2013, som är det första året för

mätningarna, ökat med i snitt nästan en miljard kronor per år. Det är pengar som hade kunnat läggas på att utveckla verksamhet och affärsidéer, till nytta för ägare, kunder och samhället. I många fall stjäls onödiga regler även tid – tid som hade kunnat läggas på mer produktiv verksamhet.

Sverige kan komma mycket längre på vägen mot ett samhälle utan onödigt regelkrångel – vare sig för privatpersoner eller för företag.

Myndigheterna behöver aktivt arbeta för att hitta regler som är fel utformade eller direkt onödiga, och medarbetare och allmänhet ska välkomnas att delta i det arbetet. Förutom genom att gallra bort omotiverade regler kan myndigheter också lätta på regelbördan genom att dra nytta av digitaliseringens möjligheter. Det behövs enhetliga och nationella it-lösningar som är användarvänliga för privatpersoner och företag och som underlättar informationsutbyte mellan myndigheter.

Många myndigheter kräver inrapportering av samma uppgifter därför att varje myndighet har sin egen datahantering, något som skapar ökad administration särskilt för företag. Ökade möjligheter till samordnad informationsinhämtning mellan myndigheter minskar den administrativa kostnaden för företagen och minskar dessutom risken för felrapportering.

För att komma till rätta med detta problem infördes år förordningen (2018:1264) om digitalt inlämnande av uppgifter för företag. Förordningen omfattar 67 myndigheter och syftar till att underlätta företagens kontakter med och uppgiftslämnande till myndigheter. Av förordningen framgår att myndigheter ska eftersträva att utveckla system för digitalt uppgiftslämnande och att en myndighet så långt det är möjligt ska använda sådana uppgifter om företag som finns tillgängliga inom statsförvaltningen så att företag inte behöver lämna samma uppgifter flera gånger. Under föregående riksdagsår nödgades dock regeringen själv konstatera i skrivelse 2019/20:42 att förordningen ännu inte har fått fullt genomslag, bl.a. för att myndigheter kan göra varierande bedömningar av hur långt det är möjligt att återanvända sådan information som redan finns tillgänglig inom statsförvaltningen. Det är därför angeläget att regeringen följer upp genomslaget av den nya förordningen och genom sin myndighetsstyrning säkerställer att myndigheterna fullt ut utnyttjar de möjligheter som finns att minska företagens regelkostnader.

En regel in, en regel ut

För att förhindra ökad regelbörda och ökade administrativa kostnader för företagen har flera länder infört en ”en in, en ut”-princip (”one in, one out”) för ny betungande lagstiftning som riktas mot företagen. För varje ny betungande administrativ börda som införs måste en motsvarande börda tas bort. Lagstiftningsprincipen är i dag införd i bland annat Kanada, Tyskland och Storbritannien, och vi anser att Sverige bör införa en motsvarande princip. Vi vill dessutom att den i så stor utsträckning som möjligt ska tillämpas på inte bara företag utan också privatpersoner.

Det är självklart att nya regler då och då måste införas i ett samhälle som ständigt förändras. Ny teknik eller nya affärsmodeller kan behöva ett regelverk, höjda miljö- och klimatambitioner behöver få genomslag och så vidare. Men principen ”en regel in, en regel ut” syftar till att garantera att i vart fall den samlade regelbördan för den som berörs av en ny regel inte ökar. Vårt formella yrkande om detta återfinns i Liberalernas motion om företagande, varför det inte upprepas här.

Att fullständigt matcha regelbörda mot regelförenkling i varje enskilt lagstiftningsfall är svårt. Ofta införs en lagstiftningsåtgärd inom ett nytt område som kanske

varit oreglerat tidigare. För att i sådana fall tillämpa principen kan andra förhållningssätt användas, till exempel som i Kanada där den totala administrativa kostnaden bedöms. Detta borde kunna vara en förebild för en motsvarande svensk ordning.

Utöver detta bör även onödiga regler fasas ut snabbare. I dagsläget är svenska myndigheter skickliga på att implementera regler, men det behövs också ett implementeringsstöd som syftar till att fasa ut överksamma regler som i och med det nya regelverket har spelat ut sin roll. Så kallade solnedgångsparagrafer, som upphör att gälla efter viss tid om de inte aktivt förnyas, är ett sätt. Vi ser därför positivt på att riksdagen i maj 2020 gjorde ett tillkännagivande med denna innebörd (bet. 2019/20:NU16). Eftersom riksdagen har fattat detta beslut så pass nyligen väljer vi i år att inte lägga något formellt yrkande, men vi kommer att noggrant följa regeringens åtgärder för att följa upp riksdagens beslut.

Låt reglerna utmanas av den som måste tillämpa dem

Det är i vardagen som det avslöjas om en regel är meningslös. Den personal som arbetar i myndigheter och förvaltningar har stor kunskap om vilka bestämmelser som skapar onödigt krångel. Den kunskapen ska frigöras.

I Danmark har socialförvaltningen i Köpenhamns kommun infört Meningssamlingen som ett verktyg för att komma åt vad man kallar ”regelyranniet”. Meningssamlingen består av valda representanter för beslutsfattare, chefer och andra anställda. När anställda hittar en regel de tycker är dålig eller meningslös anmäler de den till Meningssamlingen. De som skapat regeln eller har ansvaret för regeln får då motivera varför de tycker den är meningsfull. Om inte Meningssamlingen övertygas, avskaffas regeln.

Vi anser att svenska myndigheter bör inrätta ett system liknande Meningssamlingen, så att medarbetare får ett redskap för att uppmärksamma regler som bör avskaffas. Landsting och kommuner kan med fördel arbeta efter samma princip.

Den danska Meningssamlingen belyser hur viktigt det är att yrkesgrupper som tillämpar reglerna också aktivt inbjuds att delta i regelförenklingen. Alltför ofta upprätthålls föråldrade eller byråkratiska bestämmelser på grund av att det inte finns en öppen process för att ifrågasätta dem.

Statliga utredningar ska leta regelförenklingar – inte bara fler regler

Sedan många år gäller som generellt krav på statens offentliga utredningar att de i sina betänkanden ska redovisa de samhällsekonomiska effekterna av sina förslag. Under senare år har detta kompletterats med krav på att lämna förslag till finansiering och att bedöma vilka konsekvenser förslagen får för jämställdhet, brottslighet och offentlig service m.m. De krav som uppställs på utredningarna och deras betänkanden framgår av kommittéförordningen (1998:147).

Lagar behövs i varje fungerande samhälle. I icke ringa utsträckning byggs helt enkelt land med lag. Samtidigt ger en ohämmad regleringsiver svåra skadeverkningar på samhället. Den allt genomsyrande politiska omsorg som får utlopp i form av nya regleringar kan verka negativt på människors individuella förmåga till engagemang, framsynthet och personliga ansvarstagande. Att samhället på område efter område skjuter fram sina formella normer sker på bekostnad av de normer som uppställs

informellt av och mellan enskilda. Att redan Olaus Petri ansåg det viktigt att betona att lagen inte förbjuder allt den ogillar får tas till intäkt för att problematiken sedan länge är väl känd.

När staten låter utreda ny lagstiftning måste arbetet genomsyras av insikten om att regleringar är kostnadsdrivande. Dessvärre missköter många utredningar de krav på genomlysning av kostnadseffekter som har uppställts i kommittéförordningen. Antingen är fantasin för dålig eller engagemanget för dessa problemställningar för svagt. Ytterst är det alltid Sveriges konsumenter och skattebetalare som får betala priset.

En alltför långtgående reglering drabbar även rättssäkerheten. Det blir allt svårare för enskilda medborgare och företag att överblicka och förutse följderna både av sina handlingar och av underlåtenhet att handla. Dessutom fylls ju systemet hela tiden på. Varje vecka föreslås nya regleringar av det statliga utredningsväsendet.

För att åstadkomma varaktiga och märkbara förbättringar måste därför också tillflödet åtgärdas. Kommittéförordningen bör därför kompletteras så att samtliga offentliga utredningar åläggs att i sina betänkanden ange vilka avregleringar som är möjliga på det aktuella området. Principen ”en regel in, en regel ut” måste vara huvudregel också här.

Fler myndigheter ska leta onödiga regler

Försäkringskassan fick 2011 i uppdrag att se över möjligheterna till regeländringar som kunde göra socialförsäkringen enklare och mer effektiv, både för Försäkringskassan och för de medborgare som kom i kontakt med myndigheten. Försäkringskassan följde upp detta med ett antal förslag, och har därefter fortsatt med årliga så kallade antikrängelkataloger med konkreta förslag.

Liknande uppdrag har också getts till andra myndigheter, till exempel 2013 då femton myndigheter fick i uppdrag att årligen rapportera till Tillväxtverket hur de arbetar med att samråda med företag om förenklingsfrågor. Vidare permanentades Regelrådet den 1 januari 2015 som ett särskilt organ inom Tillväxtverket med uppgift att granska konsekvensutredningar till förslag om nya eller ändrade regler på företagsområdet.

Vi anser att fler myndigheter ska ha ett uttryckligt uppdrag att arbeta med regelförenklningar. I första hand gäller detta de myndigheter som har att tillämpa omfattande lagstiftning eller utöva tillsyn eller som har långtgående befogenheter att utfärda föreskrifter. Det kan också ges specifika uppdrag till enskilda myndigheter.

Arbetet ska ges samma vikt oavsett om den onödiga byråkratin drabbar företag eller privatpersoner. Den enskildes tid är lika värdefull som företagarens, även om tidsförlusten inte lika lätt kan mätas i pengar.

I maj 2020 gjorde riksdagen ett tillkännagivande till regeringen om att överväga att ge fler statliga myndigheter ett s.k. förenklingsuppdrag för att på så sätt underlätta företagandet i Sverige (bet. 2019/20:NU16). Eftersom riksdagen har fattat detta beslut så pass nyligen väljer vi i år att inte lägga något formellt yrkande, men vi kommer att noggrant följa regeringens åtgärder för att följa upp riksdagens beslut.

Regelsnål implementering av EU-direktiv

Lagstiftning på EU-nivå beslutas antingen i form av förordningar, som omedelbart får verkan som lag i medlemsländerna, eller genom direktiv vars innehåll genomförs i form av att medlemsländerna anpassar sin nationella lagstiftning.

Direktiv har fördelen att medlemsländerna kan anpassa EU-reglerna på ett mer flexibelt sätt när de infogar bestämmelserna i sina egna lagar. De allra flesta direktiv bygger på minimiregler som ger medlemsländerna möjlighet att ha mer långtgående regler.

Begreppet ”gold-plating” – förgyllning – används ofta för att beskriva att ett EU-land vid genomförandet av ett direktiv går mycket längre än vad som är nödvändigt. Ibland är det rätt att göra det. Till exempel ska Sverige vara ett föregångsland på miljöområdet, och då ska vi inte nöja oss med den absoluta miniminivån på regelverket. Ibland har Sverige däremot utan tillräckliga skäl genomfört mer omfattande reglering än andra EU-länder. Då handlar det om ren överimplementering som enbart spär på regelbördan i Sverige.

EU-kommissionen har kommit fram till att så mycket som 32 procent av företagens administrativa kostnader för att följa regler som härrör från EU är orsakade av ineffektivt genomförande av medlemsstaterna eller så kallad gold-plating. Eftersom nästan hälften av alla nya eller ändrade regler i Sverige enligt regeringens bedömning härstammar från EU handlar detta om betydande belopp och stora potentiella välfärdsförluster.

Givetvis ska Sverige uppfylla sina åtaganden som medlemsland i EU och i svensk rätt genomföra de direktiv som i demokratisk ordning har beslutats. Denna implementering ska vara regelsnål, det vill säga att den ska genomföras med det minimum av regeländringar som behövs. Exempelvis Tyskland har antagit som lagstiftningsprincip att EU-lagstiftning inte bör genomföras i nationell rätt på ett sätt som missgynnar företagets konkurrenskraft. En sådan princip bör gälla även i Sverige.

För att komma till rätta med onödigt överimplementering av EU-direktiv behöver det finnas en vägledande princip. Liberalerna anser att utgångspunkten bör vara miniminivån, det vill säga att Sverige uppfyller grundkraven enligt direktivet. Om det finns skäl att överskrida denna nivå ska dessa tydligt redovisas och effekterna för företag och allmänhet bedömas. I många situationer finns det som sagt goda skäl för Sverige att överskrida grundkraven, men det behövs då en analys som visar att fördelarna med mer ambitiösa nationella regelverk (till exempel för miljön, folkhälsan eller arbetarskyddet) överväger den nackdel som ligger i en ökad regelbörda.

Med bifall till ett motionsyrkande från Liberalerna gjorde riksdagen våren 2019 ett tillkännagivande med denna innebörd (bet. 2018/19:NU7). Regeringen anger i skr. 2019/20:75 att detta tillkännagivande inte är slutbehandlat, utan att regeringens åtgärder hänger ihop med EU-kommissionens aviserade ambition att samarbeta med medlemsstaterna för att motverka nationell överimplementering. Liberalerna följer frågan noggrant och avser att återkomma om regeringen inte gör tillräckligt för att verkställa riksdagens beslut.

Tina Ackefors (L)

Johan Pehrson (L)

Maria Nilsson (L)

Lina Nordquist (L)

Gulan Avcı (L)

Christer Nylander (L)

Mats Persson (L)

Allan Widman (L)

Arman Teimouri (L)